

"vakavat" ja tärkeät asiat ovat niin vieraita ihmisille, että he kokevat keltaisen lehdistön maailman itselleen läheisempänä. Gripsrud tiivistää tämän melko kauniisti, mutta melankolisesti: elämme "yhteiskunnassa, jonka täytyy ymmärtää itsensä demokraattisena, mutta joka tuottaa vieraantumista, hiljaisuutta ja osallistumattomuutta".

Suomalaisesta näkökulmasta huomio muuttuu yhä kiinnostavammaksi, jos muistaa, miten kilttiä ja kunniallista meidän populaarilehdistömme (vielä) on. Ehkä *SE4*-lehden lukemisessa on kuitenkin tulevaisuudessa sitä enemmän järkeä, mitä vähemmän järkeä on vakavan uutisoinnin kuvaamassa maailmassa.

Yleisempien populaarijournalismin konventioiden erittelyiden lisäksi kirjasta löytyy myös keppo tekstejä muun muassa urheilujournalismista, tabloidin kuvankäytön traditioista ja "todella kamalien uutisten" perinteestä. Lähinnä koitoksesta jää kaipaamaan yhtenäisempää historiallista katsausta. Kokoelman artikkelit ovat pääosin Dubronkissa keväällä 1990 pidetyn seminaarin satoa.

Journalism and Popular Culture on hyvä johdatus journalismin vähemmän kunniallisen osan tutkimukseen ja niihin perusajattelutapoihin, joilla tätä "roskaa" journalismin tutkimuksessa lähestytään. Lisää samaa aihetta koskevaa tutkimusta on varmasti tulossa maailmalta. Ainakin pitänee ehdottaa ja toivoa, että joku syventyi tähän journalismin alaan myös Suomessa. Tutkimuksen populaarisuus lienee ennalta taattu.

Risto Kunelius

Puhetta ja musiikkia

SCANNELL, Paddy (ed.). *Broadcast Talk*. SAGE Publications, London 1991. 231 p. ALM, Ari & SALMINEN, Kimmo (toim.). *Toosa soi*. Musiikki radion kilpailuvälineenä. Oy Yleisradio Ab, Tutkimus- ja kehitysosasto. Tutkimusraportti 1/1992. 348 s.

Radion ohjelmat koostuvat lähes sataprosenttisesti kahdesta elementistä: puheesta ja musiikista. Tutkimuksellisesti on erikoista ettei kumpaakaan ole vuosikymmeniin suuremmin tutkittu, puhumattaakaan puheen ja musiikin suhteesta. Vielä erikoisempaa on, että nyt miltei samanaikaisesti ilmestyy toisistaan riippumatta kaksi kirjaa, joista toisessa käsitellään radiopuhetta ja toisessa radiomusiikkia.

Scannellin kirja alkaa lyhyellä, mutta tärkeällä johdannolla ja päättyy Scannellin ja Graham Brandin artikkeliin puheesta, identiteetistä ja esiintymisestä DJ-ohjelmassa.

Johdannossaan Scannell nostaa perusongelmaksi lähettäjän ja vastaanottajan ristiinaitaisen suhteen. Radio-ohjelman lähettäjä hallitsee lähettämistä, mutta ei vastaanottamista. Jotta viesti menisi perille, lähettäjän on kuitenkin otettava huomioon vastaanottaja ja vastaanottotilanne. Kirjan peruskysymys on: miten tämä vuorovaikutus toimii?

Lähettäjä-vastaanottaja -suhdetta tarkastellaan kaikissa teoksen artikkeleissa. Esimerkit ovat radio-ohjelmista, vaikka myös muutama televisioanalyysi on otettu mukaan, mutta joka artikkelissa käsitellään vain puhetta — musiikki ja kuva on tarkoituksellisesti rajattu pois.

Peter Lewis tarkastelee kuunnelmapuhetta. Kirjoittaja kiinnittää huomiota BBC:n käyttämään keskiluokkaiseen kieleen, josta työväenluokka tavallaan "suljetaan pois". Samoin Lewis arvioi sanojen ideologista latautumista sekä näin syntyviä po-

liittisia kiistoja, kun poliittiset ryhmittymät tulkitsevat puhetta omasta näkökulmastaan.

Peräti neljä artikkelia on käytetty haastattelupuheeseen. Näistä kaksi käsittelee televisiota; toinen amerikkalaista ja toinen brittiläistä. Erityisen kiinnostavana pidin Sandra Harrisin artikkelia, jossa käsiteltiin poliitikkojen haastattelukäyttäytymistä. Poliitikoillehan järjestetään Suomessakin mm. puolueopistoissa kurseja, joissa opetetaan miten esiintyä edukseen haastattelussa vastaamatta toimittajien kiperiin kysymyksiin. Harris vertailee Margaret Thatcherin ja Neil Kinnockin tapoja toimia haastattelutilanteissa. Thatcher oli tunnetusti taitava esiintyjä, joka löi helposti jauhot suuhun kokemattomalle toimittajalle. Harrisin artikkelin luulisi kiinnostavan paitsi tutkijoita myös käytännön toimittajia.

Teoksessa on myös kiinnostavat artikkelit puhelinkontaktiohjelmista sekä ns. synteettisistä persoonallisuuksista. Jälkimmäisellä tarkoitetaan julkisuudessa keinotekoisesti luotua tähti-toimittajaa tai hahmoa. Adrew Tolsonin artikkelissa tarkastellaan miten tällainen synteettinen persoonallisuus luodaan televisiossa, mutta kirjan artikkeleissa käsitellään samaa asiaa myös radion osalta. Tämänkin luulisi kiinnostavan käytännön toimittajia, sillä erityisesti yksityisten paikallisradioiden suosio perustuu ammattitaitoisin tähti-toimittajiin ja tiskijukkiin. Kirjan perusteella vahvistui käsitykseni, että Suomessa ollaan aika alkeellisia tässä suhteessa, niin yksityisillä asemilla kuin Ylessä.

Yhteenvedossaan Scannell nostaa radion DJ-ohjelmat keskeiseen asemaan — eikä aiheetta. Niistä on Suomessakin tullut ajallisesti mitattuna tärkeä osa päivittäisiä radiolähetyksiä. Kirjassa on kaksi artikkelia, joissa tarkastellaan lähettäjän ja vastaanottajan välisen suhteen ilmenemistä DJ-puheessa. Suomessa tällaisia ohjelmia ei liene tutkinut kukaan; johtuneeko tämä sitten kiinnostuksen puutteesta vai tutkijoiden halveksivasta asenteesta kyseistä ohjelmatyypistä kohtaan, joka on kuitenkin hyvin suosittu varsinkin nuorten keskuudessa.

Jos radiopuhetta on tutkittu vähän, niin radiomusiikkia on tutkittu häkellyttävän vähän, toteavat Ari Alm ja Kimmo Salminen *Toosa soi*-kirjan esipuheessa. Tutkittavaa riittäisi, sillä uusien mittausten mukaan suomalainen kuuntelee radiota yli neljä tuntia päivässä. Tästä ajasta noin 2/3 on musiikkia.

Almin ja Salmisen kirja radiomusiikista on laajempi ja löyhempi kuin Scannellin radiopuhekirja. Kirjoittaja on 27, joiden aiheet vaihtelevat radiomusiikin historiasta äänimaiseman kokemiseen.

Teoksen lähtökohtina ovat Yleisradion vanhan informatiivisen musiikkiperinteen arvostelu ja uuden musiikkistrategian hahmottelu, kun Suomeen on syntynyt kilpailutlanne yksityisten radioiden ilmaannuttua radioaaltoille.

Kirjassa on runsaasti mielenkiintoista tietoa vähän tutkitusta aiheesta. Mitään vallankumouksellisesti uutta kirja ei tarjoa. Osa artikkeleista sisältää tietoa, mitä varsinkin brittiläisistä ja amerikkalaisista lähteistä on ollut kauan saatavilla. Ulkomailla kaupallisia radioita oli ennen Suomea ja julkisen palvelun yleisradioyhtiöt olivat pitempään kilpailutilanteessa. Pääasiallinen syy eräiden artikkeleiden kääntämiselle ja julkaisemiselle näyttää olevan ulkomaisen kokemustiedon tuominen Suomeen ja erityisesti Yleisradioon. Tässä suhteessa teos on varmasti hyödyllinen musiikin parissa työskenteleville toimittajille ja alan opiskelijoille.

Informatiivisuutta vastaan suunnattu kritiikki on osin perusteltua, mutta osin se pohjautuu informatiivisuuden dogmaattisiin sovellutuksiin ja tulkintoihin.

Kirjoittajat ovat täysin oikeassa todetessaan, että Yleisradiossa on suhtauduttu halveksien musiikkiin, erityisesti populaarimusiikkiin. Toimittajat ovat nähneet musiikin eräänlaisena täyteaineena, jolla paikataan puheen väliin jäävät aukot, tai sitten musiikki on nähty houkuttimena, jolla kuulijat ohjataan puheohjelmien pariin, esimerkiksi sijoittamalla puheohjelman yhteyteen houkutteleva musiikkiteos. Samoin kirjoittajat ovat oikeassa arvostel-

lessaan Yleisradion 60-80-lukujen ohjelmapolitiikkaa, joka perustui eräänlaiseen populaarimusiikin kieltämiseen. Yleisradio kieltäytyi soittamasta viihde- ja rock-musiikkia, vaikka Suomessa kasvoi 60-luvulta lähtien rock-sukupolveksi nimetty nuoriso. Yle tarjosi korkeakulttuurista, populaarimusiikkia vain tipoittain. Kun kaupalliset radiot aloittivat vuonna 1985, niiden oli helppo tavoittaa nuoriso soittamalla sen rakastamaa ja sen elämäntapaan sopivaa musiikkia.

On kuitenkin kyseenalaista vierittää syy tästä Yrjö Ahmavaaran *Informaatio*-teoksen niskaan. Ylen tavoin menettelivät myös muut läntisen Euroopan valtiolliset radiot BBC, NRK, SR, DR, ARD jne. vaikkei niillä ollut OTS:ä.

Almin teoksen parasta antia ovat artikkelit, joissa luodataan korkeakulttuurin ja populaarikulttuurin rajoja. Tämän aiheen pohtiminen lienee julkisen palvelun yleisradioyhtiön tulevaisuuden kannalta oleellista: miten toimia välittävänä linkkinä korkeakulttuurin ja kaupallisen populaarikulttuurin välillä? Tosin tämän ongelman tiedosti jo Yrjö Ahmavaara mainitussa teokseensa.

Molemmat teokset käsittelevät lopulta samaa ongelmaa, joka tosin tuodaan terävämmiin esille Scannellin kirjassa. Kysymys on Jürgen Habermasin problematisoimasta julkisuuden sfäärin kaupallistumisesta (Scannell [ed.] s. 115), jossa perinteisen sosiaalisen vuorovaikutuksen ja tavarantuotannon raja hämärtyy. Missä ja miten ylläpidetään tavarantuotannosta ja -vaihdosta riippumatonta radiojulkisuutta? Tarvitaanko sellaista ja miksi? Kysymyksiä riittää näidenkin kirjojen jälkeen.

Jorma Mänttyä

Suomentaa, kuvata, selittää—mahdotonta mutta välttämätöntä?

AFTERWORDS. Edited by Nicholas Royle. Outside Books, 1992. Tampere English Studies, No. 1.

"Olen ottanut asiakserni selontekemisen (expositioning). Haluaisin esittää teille selonteon dekonstruktiosta. Selonteko (exposition) tarkoittaa selvitystä, selitystä tai selittävää kuvausta; selonteko on eteenvesille asettamista, eks-positionista. 'Expositioning' on uudissana. Tämän melko oudon partisiipin preesensin valitsemisella otsikoksi on osaksi tarkoitus kiinnittää huomiota tämän tekstin performatiiviseen ja siksi välttämättä epävarmaan luonteeseen 'selontekona'. — Selonteko on tässä suhteessa tarkasti ottaen mahdotonta. — Mutta se on myös välttämätöntä, kenties jotenkin samalla tavalla kuin kääntäminenkin. Selonteon, eksposition, tehtävä, kuten kääntämisenkin, on välttämätön mutta mahdoton."

Näin kirjoittaa Nicholas Royle toimittamansa *Afterwords*-niteen artikkelissa "Expositioning". Tai ei tietenkään tarkkaan ottaen kirjoita "näin" vaan "noin noin", olenhan kääntänyt Royleen alkujaan englanniksi kirjoittaman tähän suomeksi, siis muuntanut, kuvannut, selittänyt, leikkellyt sitä, tulkinut omalla tavallani ja kielelläni, "suomellani", mikä "aina jo" merkitsee eräänlaisia "väärinlukemista", keksimistä, lisäämistä, täydentämistä. "Alkuperäinen" teksti (tietenkin on muistettava että mikään teksti ei voi olla varsinaisesti "alkuperäinen" vaan aina signifiikaatioprosessiin linkkiintynyt) ei enää ole ennallaan, se on vetäisty mukaan loputtomaan lukemisten ja uudelleenlukemisten leikkiin, merkityksenmuodostuksen keskuksettomaan verkostoon.

23. ja 24. päivänä marraskuuta 1989